

mogelijkheden had geïnformeerd. 'Kunnen we bijpraten, misschien samen een tochtje maken. Zeg maar wanneer je komt, dan zorg ik voor een kamer, dan hoef je niet in een toeristenlodge.'

Er volgde nog een aantal mailtjes over en weer. Vooral praktisch van aard. Jaël had nog wel geschreven dat haar vader was overleden, maar dat Anita nog leefde, zij het grotendeels in een andere wereld. Over de rest van de familie had ze niets geschreven, ook niet over haar zus en broer, met wie hij heel veel had gespeeld in dat eerste jaar. In haar laatste mailtje voor zijn vertrek hadden als laatste, cryptische woorden gestaan: 'Tot overmorgen, hoop van je te leren.'

Dit is dus de stand van zaken: tante dood, haar oudste zoon dood, haar oudste dochter in een andere wereld, Jaël enthousiast, anderen vooralsnog onbekend.

Als hij met zijn tante Eliza, nicht Anita en neef Ofer niet op een of andere manier een klik had gehad en als hij niet zo'n leuke tijd had gehad dat eerste jaar, was hij nooit geïnteresseerd geraakt in Palestina/Israël. De vriend met wie hij dat eerste jaar in de kibbutz was, de vriend die hij al sinds zijn geboorte kent en met wie hij nog steeds een paar keer per jaar aan het bier en de krabbetjes gaat, had het ook erg naar zijn zin gehad dat jaar. Alleen voor hem is Palestina/Israël toch meer iets van het verleden.

Hij merkt dat zijn gedachten weer afdwalen in de richting van die steeds terugkerende vraag. Waarom trekt Palestina/Israël zo, is er iets speciaals aan bijvoorbeeld de natuur, de bevolking, de cultuur, de geschiedenis, het conflict? Waarom dan niet bijvoorbeeld Zuid-Sudan? In dat land is hij geweest, maar zijn belangstelling daarvoor reikt vandaag de dag niet verder dan die van de gemiddelde krantenlezer – en kranten berichten nauwelijks over de oorlogen daar.

De waarom-vraag heeft hij al vaak proberen te beantwoorden zonder tot een sluitend antwoord te komen. Dat is er vermoedelijk ook niet. En toch dreigt nu weer zo'n stille conversatie met zichzelf. Zijn tante had geregeld tegen hem gezegd, met haar charmante Duits-Nederlandse accent: 'Jij hoort hier bij ons, jong.' Zonder het met zoveel woorden te zeggen, bedoelde ze dat Joden in Israël thuishoren – en hij dus ook. Ook Ofer vond dat. Maar Arno voelde en voelt zich helemaal niet Joods, ook niet na dat eerste jaar.

Als hij het over Palestina/Israël heeft, heeft hij het nooit over "zijn geliefde land", of vergelijkbare woorden. Hoe kan je van een land of gebied houden waar (een groot deel van) het ene deel van de inwoners het andere deel haat, of op zijn minst niet moet? En welke naam dekt überhaupt de lading het best, over welke grenzen hebben we het? Is Israël Joods Israël of staatkundig Israël? Welke grenzen heeft het: die van het VN-verdelingsplan van 1947, de grenzen die golden tot 1967 of inclusief de sinds 1967 bezette gebieden? En spreken we van de bezette gebieden, de bestuurde gebieden, de betwiste gebieden, de Westoever, de Palestijnse Autonome Gebieden, de Palestijnse staat in wording, Judea & Samaria, of simpelweg de Gebieden – en valt Gaza daar nog onder, nadat Israël zich in 2005 daaruit heeft teruggetrokken? En waar plaatst dit de Golanhoogvlakte die tot 1967 Syrisch was? Is Palestina historisch Palestina, Arabisch Palestina, alleen de door Israël bezette gebieden of is het alleen maar een droom? Is Jeruzalem bezet of bevrijd, verenigd of

nieuwe scholen en klinieken mogen bouwen – en hun antwoord is vrijwel altijd hetzelfde: nee.’

Ze zijn uitgestapt. ‘Kijk,’ wijst Marwan, ‘daar is het checkpoint bij Ofer, bij de muur. Daar eindigt het voor mij.’

‘Je kan niet naar Jeruzalem?’

‘Klopt. Ik zit hier opgesloten met m’n Westoeveridentiteitskaart en ik krijg geen toestemming de checkpoints met Jeruzalem of Israël te passeren. Ik vraag het steeds weer aan.’

‘Vertellen ze waarom je geen toestemming krijgt?’

‘Wat denk je? M’n naam zal wel in een of ander bestand staan. Ik heb ooit een steen gooid, en toen hebben ze me opgepakt. Lang geleden. Ik heb in Jeruzalem gewerkt, maar dat kan ik sinds de aanwezigheid van de checkpoints niet meer. En hier vind ik geen werk, al heb ik een opleiding.’ Het blijkt dat Marwan iets met kunst en samenleving heeft gestudeerd. ‘Ze moeten me niet. Ook hier is het moeilijk. Dus rijd ik rond en vervoer mensen en dingen.’

‘Dingen?’

‘You know, stuff.’

Veel vager kan het niet. Hij vraagt niet verder, want hij vermoedt dat Marwan hier niet over in detail zal treden.

‘We kunnen ons in ons eigen land niet vrij bewegen. Daar is de muur.’ Hij wijst naar de muur bij Ofer, een voormalige Jordaanse legerbasis, nu een Israëlische die tevens een gevangenis en militaire rechtbank huisvest. ‘Er zijn permanent bemande checkpoints.’ Hij wijst weer naar Ofer. ‘Er zijn vliegende checkpoints, er zijn onbemande versperringen. En dan heb je de verboden militaire gebieden, afsluitingen, uitgaansverboden en avondklokken. Van het centrum van Ramallah naar het oosten rijd ik binnen tien minuten tegen de militaire basis van Beit El aan, of Psagot, naar het zuiden zit ik binnen een kwartier op de muur, naar het zuidwesten kom ik hier, naar het westen ook niet veel verder.’

‘En naar het noorden, richting Bir Zeit of Nablus?’

‘Ook dan duurt het niet lang voor je een checkpoint bereikt. Er zijn honderden barrières die de Westoever min of meer versplinteren. Reizen is heel moeilijk, je weet nooit hoe laat je aankomt, in ieder geval nooit eerder dan je dacht.’

‘Je zegt dat de PA in gebied C enige zeggenschap heeft over gezondheidszorg en onderwijs. Maar hoe zit het als je daar een simpele overtreding begaat die niets met veiligheid heeft te maken? Ik bedoel, een winkeldiefstal of schuin oversteken zal toch niet de veiligheid van Israël in gevaar brengen. Of zie ik dat verkeerd?’

Het cynische lachje is direct terug op het gezicht van Marwan. ‘Wat dacht je? Een Israëliër in een nederzetting is een Israëliër. Als hij hier iets uitvreet, moet hij bij een burgerrechtbank voorkomen. Een Palestijn is geen Israëliër en moet daarom bij een militaire rechtbank voorkomen, ook als het gaat om een winkeldiefstal. Een Israëliër moet na zijn arrestatie binnen 24 uur worden voorgeleid, voor een Palestijn geldt 48 uur. En als er een zaak komt, wordt die niet in zijn taal gevoerd en ziet hij alleen militaire uniformen. Los daarvan, denk je dat Joodse rechters Palestijnen net zo straffen als Joden?’ Marwan is er ongemerkt toe overgegaan Israëliërs Joden te noemen. Hij steekt maar weer een sigaret op.

Dag 10, zaterdag

Voor het gevoel waarmee hij het ontwaken van de oude stad bekijkt, kan hij het juiste woord niet vinden. Genietend, weemoedig. Misschien. De eerste winkeliers die hun waren buiten zetten, kleine houten karren die ongehinderd hun weg vinden over de straatjes die over een paar uur vol zullen stromen, straatvegers die de overgebleven troep van gisteren bijeenvegen, een militaire patrouille die op dit uur een stuk relaxter oogt dan midden op de dag en zelfs een eenzame jogger. Dit heeft hij altijd het beste moment gevonden om hier te zijn en met dit beeld wil hij de stad verlaten. Zijn hoofd is verder zo leeg als Jaël gisteravond vermoedde dat het was.

Ook vandaag is hij weer vroeg wakker geworden, het was zelfs nog nacht. Hij had gedoucht, z'n aantekeningen van gisteren geordend en voor zich uitgestaard. Totdat hij spontaan besloot nog één keer naar de oude stad te gaan, alleen. Hij had een briefje onder Jaëls deur geschoven. Hij zou ervoor zorgen voor negenen terug te zijn, zodat ze nog ergens iets konden eten, voordat ze om elf uur met Motti zouden vertrekken.

Na een rondje door de oude stad loopt hij voor het laatst door de Damascuspoort. Bij de eerste kar die zich voor de ingang van de poort heeft geïnstalleerd, koopt hij een *kaëke*. Hij krijgt er ongevraagd *zaatar* bij, omdat hij de eerste klant van de dag is, zoals de jongen zegt. Hij prevelt zijn laatste Arabische woorden van deze dagen. Hij begint direct aan zijn brood, verser en lekkerder dan nu kan het niet zijn. Ruim voor negen uur is hij terug in het hotel. Jaël heeft een roze post-it op zijn deur geplakt: ben nu pas wakker (8:35), dus doe rustig aan. Hij schrijft eronder: ik zit beneden. Daarna plakt hij de post-it op haar deur.

Op het bankje voor het hotel zit niemand. Hij loopt snel naar het cafeetje om de hoek van de straat en haalt een grote beker koffie. Pas later realiseert hij zich dat het hem had moeten opvallen dat het open is, op *shabbat*. Met zijn koffie zet hij zich op het bankje. Zijn hoofd is nog steeds prettig leeg. Ontspannen kijkt hij het straatje af. 'Ik was kapot van gisteren, heb als een dikke os geslapen,' hoort hij na een minuut of tien een bekende stem. Hij kijkt in het nog wat verfrommelde gezicht van Jaël. 'Ik kom me even bij je melden, wil eigenlijk nog even snel douchen.' Hij biedt haar de rest van zijn koffie aan en het laatste stuk van zijn *kaëke*.

Een minuut of twintig later is ze terug. 'Kant en klaar voor deze dag, onze laatste dag. Laten we beginnen met een uitgebreid ontbijt. Hoewel, voor jou is het misschien al zowat middag.'

'Nee, prima, ik heb alleen die *kaëke* op. Heb al een stuk gewandeld, dus een mooi ontbijt kan geen kwaad. Weet jij waar dat hier in de buurt kan? Zoiets als die tent in Beit Shean lijkt me wel wat.'

'Kom maar mee. Trouwens, Motti zei zo-even dat het een half uurtje later wordt.'